

ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND EVALUAREA IMPACTULUI ECONOMIC AL SERVICIILOR EDUCAȚIONALE INCLUZIVE

Victoria TROFIMOV

Doctor în economie, profesor universitar,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: victoria.trofimov11@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6360-511X>

Livia FURDUI

Doctorandă, Academia de Studii Economice din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: furduilivia32@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0003-2689-4188>

Educația incluzivă în Republica Moldova reprezintă un proces complex, marcat de progrese importante în integrarea copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale (CES). Aceste realizări sunt susținute de Codul Educației (2023), politici naționale și sprijinul organizațiilor UNICEF și Lumos, facilitând reforma sistemului rezidențial și crearea Centrelor de Asistență Psihopedagogică. Totuși, succesul deplin este împiedicat de bariere persistente, precum infrastructura neadaptată, deficitul de personal calificat, stigmatizarea socială și mecanismele de finanțare deficitare.

Din perspectivă socio-economică, educația incluzivă este un pilon fundamental care reduce discriminarea și sporește autonomia persoanelor cu CES. Beneficiile economice pe termen lung includ creșterea capitalului uman și optimizarea cheltuielilor publice, oferind o justificare solidă pentru extinderea acestor politici. Articolul realizează o evaluare critică a peisajului actual din Moldova, evidențiind contrastul dintre progresele legislative și dificultățile practice de implementare. Scopul analizei este de a pleda pentru o gestionare eficientă a resurselor în vederea asigurării unei incluziuni autentice și durabile.

Cuvinte-cheie: educație incluzivă, cerințe educaționale speciale, impact economic, Republica Moldova, provocări, dezvoltare socio-economică, mecanisme de finanțare.

THEORETICAL APPROACHES TO ASSESSING THE ECONOMIC IMPACT OF INCLUSIVE EDUCATIONAL SERVICES

Inclusive education in the Republic of Moldova is a complex process, marked by significant progress in the integration of children with Special Educational Needs (SEN). These achievements are supported by the Education Code (2023), national policy documents, and the support of organizations such as UNICEF and Lumos, facilitating the reform of the residential care system and the establishment of Psychopedagogical Assistance Centers. However, full success is hindered by persistent barriers, such as inadequate infrastructure, a shortage of qualified personnel, social stigma, and deficient financing mechanisms.

From a socio-economic perspective, inclusive education is a fundamental pillar that reduces discrimination and increases the autonomy of individuals with SEN. Long-term economic benefits include the growth of human capital and the optimization of public spending, providing a solid justification for the expansion of these policies. This article provides a critical evaluation of the current landscape in Moldova, highlighting the contrast between legislative progress and practical implementation difficulties. The purpose of the analysis is to advocate for efficient resource management to ensure authentic and sustainable inclusion.

Keywords: *inclusive education, special educational needs, economic impact, Republic of Moldova, challenges, socio-economic development, financing mechanisms.*

APPROCHES THÉORIQUES CONCERNANT L'ÉVALUATION DE L'IMPACT ÉCONOMIQUE DES SERVICES ÉDUCATIFS INCLUSIFS

L'éducation inclusive en République de Moldova est un processus complexe, marqué par des progrès significatifs dans l'intégration des enfants ayant des besoins éducatifs spéciaux (BES). Ces réalisations sont soutenues par le Code de l'éducation (2023), les politiques nationales et l'appui d'organisations telles que l'UNICEF et Lumos, facilitant la réforme du système résidentiel et la création de centres d'assistance psychopédagogique. Cependant, le plein succès est entravé par des barrières persistantes, telles que l'infrastructure inadaptée, le manque de personnel qualifié, la stigmatisation sociale et l'inefficacité des mécanismes de financement.

D'un point de vue socio-économique, l'éducation inclusive constitue un pilier fondamental qui réduit la discrimination et accroît l'autonomie des personnes à besoins spécifiques. Les bénéfices économiques à long terme incluent la croissance du capital humain et l'optimisation des dépenses publiques, offrant une justification solide pour l'extension de ces politiques. L'article propose une évaluation critique du paysage actuel en Moldova, mettant en évidence le contraste entre les progrès législatifs et les difficultés de mise en œuvre pratique. L'objectif de l'analyse est de plaider pour une gestion efficace des ressources afin d'assurer une inclusion authentique et durable.

Mots-clés: *éducation inclusive, besoins éducatifs spéciaux (BES), impact économique, République de Moldova, défis, développement socio-économique, mécanismes de financement.*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА ИНКЛЮЗИВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

Инклюзивное образование в Республике Молдова представляет собой сложный процесс, отмеченный значительным прогрессом в интеграции детей с особыми образовательными потребностями (ООП). Эти достижения поддерживаются Кодексом об образовании (2023 г.), государственными программными документами и решительным вкладом таких организаций, как ЮНИСЕФ и Lumos, что способствовало реформе системы интернатного типа и созданию центров психопедагогической помощи. Тем не менее, на пути к полной инклюзии сохраняются серьезные барьеры, такие как отсутствие адаптированной физической инфраструктуры, нехватка подготовленных педагогических кадров, стигматизация в обществе и неэффективность механизмов финансирования.

С социально-экономической точки зрения инклюзивное образование является важнейшим столпом, способствующим снижению дискриминации и повышению автономности лиц с ООП. Перечисленные экономические выгоды включают рост человеческого капитала, сокращение долгосрочных затрат и стимулирование экономического роста. Обоснование оценки экономического эффекта имеет фундаментальное значение для эффективного управления государственными ресурсами и для дальнейшего продвижения политики инклюзивности. Цель статьи — представить критический анализ инклюзивного образования в Республике Молдова, выделив как достигнутый прогресс, так и барьеры, препятствующие полному успеху этого процесса.

Ключевые слова: *инклюзивное образование, особые образовательные потребности (ООП), экономический эффект, Республика Молдова, вызовы, социально-экономическое развитие, механизмы финансирования.*

Introducere

Educația incluzivă în Republica Moldova reprezintă un proces complex și continuu, cu progrese notabile în ultimii ani, dar și cu provocări persistente. Importanța sa socio-economică este crucială pentru dezvoltarea unei societăți echitabile și prospere. Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES ¹) în sistemul de învățământ de masă. Acest lucru se datorează în mare parte factorilor specifici, pe care îi vom analiza în continuare.

Codul Educației al Republicii Moldova, adoptat în 2024 și care reglementează expres educația incluzivă, stabilind că învățământul pentru copiii cu CES este parte integrantă a sistemului de învățământ. Există documente de politici naționale, precum Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2022-2027, care trasează obiective clare pentru asigurarea unei educații incluzive de calitate pentru toți copiii și tinerii, în special cei din grupuri vulnerabile [2].

Reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copiilor a dus la reducerea numărului de copii plasați în instituții de tip rezidențial și la reintegrarea lor socio-educatională în comunitate.

Organizații precum UNICEF, Lumos Foundation Moldova, CCF Moldova și altele au avut o contribuție decisivă la acest proces - prin proiecte de dezvoltare a capacității personalului didactic, a specialiștilor din serviciile de asistență psihopedagogică și a reprezentanților autorităților publice locale [6].

Au fost înființate centre republicane și raionale/municipale de asistență psihopedagogică, iar în prezent în școli există deja cadre didactice de sprijin, deși în opinia noastră numărul lor este încă insuficient.

Totuși, spre regret, și „acum multe instituții de

¹ CES – Cerințe educaționale speciale

învățământ nu dispun de infrastructură fizică adaptată nevoilor copiilor cu dizabilități. Deși au existat inițiative de formare, personalul didactic și de suport nu este întotdeauna suficient de pregătit pentru a răspunde diversității nevoilor educaționale. Necesitatea unei pregătiri continue și personalizate a cadrelor didactice este crucială. Persistă atitudini stigmatizante și prejudecăți față de copiii cu CES și alte grupuri vulnerabile, atât în rândul personalului didactic, cât și al părinților și comunității. În acest context, considerăm că este nevoie de activități de comunicare, unde există contradicții între necesitățile economice ale educației incluzive și oportunitățile financiare ale statului. Mecanismele de finanțare după modelul „banii urmează copilul”² nu sunt întotdeauna implementate eficient. Continuarea traseului educațional din învățământul gimnazial spre învățământul profesional tehnic și superior pentru elevii cu CES și/sau cu dizabilități rămâne dificilă din cauza lipsei unui cadru normativ și metodologic adecvat și a mecanismelor de cooperare eficiente între instituții. Deși majoritatea părinților sunt receptivi, unii nu au posibilitatea sau nu doresc să colaboreze eficient cu școala, una din cauze fiind situația socio-economică dificilă [5].

Scopul lucrării este de a realiza o evaluare critică a segmentului de educație incluzivă în Republica Moldova, evidențiind atât progresele realizate, cât și barierele care împiedică succesul deplin al acestui proces, pledând totodată pentru o gestionare eficientă a resurselor .

Metodologia de cercetare s-a axat pe analiza abordărilor științifice și a legislației cu referire la implicațiile economice și sociale ale procesului educațional al persoanelor cu dizabilități și a posibilităților de optimizare a utilizării resurselor în organizarea acestui proces. Ca metode de cercetare

² Modelul „Banii urmează copilul” – este un model / mecanism de finanțare a educației incluzive bazat pe principiul echității și eficienței. [3]

s-au utilizat în special studiul comparat, analiza critică, sinteza analitică.

Principalele teze ale cercetării

Educația incluzivă nu este doar un drept fundamental al omului, ci și un pilon esențial pentru dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova. Prin valorizarea egală a tuturor elevilor, indiferent de abilități, etnie, statut socio-economic sau alte diferențe, educația incluzivă contribuie la reducerea discriminării, a marginalizării și a excluderii sociale. Interacțiunea copiilor cu diverse nevoi și medii de proveniență în mediul școlar contribuie la formarea unor atitudini de respect, înțelegere și solidaritate în rândul tuturor membrilor societății. Asigurarea accesului la o educație de calitate pentru toți copiii le oferă acestora oportunități mai bune de dezvoltare personală și profesională, crescând șansele lor de integrare activă în societate și de a duce o viață împlinită. Prin dezvoltarea abilităților și competențelor, persoanele cu CES devin mai autonome și mai puțin dependente de sistemele de asistență socială, eliberând resurse pentru alte investiții. Școlile incluzive devin centre ale comunității, cultivând relații de susținere reciprocă și contribuind la dezvoltarea valorilor locale.

Suntem de acord cu abordarea Lumos, care dintre beneficiile economice ale educației incluzive , menționează următoarele [6]:

- ✓ Creșterea capitalului uman
- ✓ Reducerea costurilor pe termen lung
- ✓ Stimularea creșterii economice
- ✓ Atragerea investițiilor și conformitatea cu standardele UE
- ✓ Dezvoltarea pieței muncii.

Justificarea necesității evaluării impactului economic al serviciilor incluzive este fundamentală pentru o gestionare eficientă a resurselor publice, o planificare strategică bazată pe dovezi și o pledoarie convingătoare pentru continuarea și extinderea poli-

ticilor de incluziune. În contextul Republicii Moldova, o țară cu resurse limitate și cu un parcurs european declarat și ferm, această evaluare devine cu atât mai importantă [7].

Conform *Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2022-2027* , un șir de argumente care justifică necesitatea evaluării impactului economic al serviciilor incluzive sunt menționate, pe care le considerăm foarte importante [7]:

- **Demonstrarea rentabilității investiției (ROI)** – Guvernul Republicii Moldova operează și demonstrează clar beneficiile economice ale serviciilor incluzive și oferă argumente puternice pentru menținerea și alocarea de fonduri, în special, acestea vin prin partenerii internaționali, dar și potențialii investitori locali sau donatori sunt interesați să vadă un impact pozitiv și cuantificabil al fondurilor alocate.

- **Optimizarea alocării resurselor** - Evaluarea impactului economic permite identificarea acelor servicii incluzive care generează cele mai mari beneficii economice în raport cu costurile. Evaluarea ajută la eliminarea sau reconfigurarea acestor programe, direcționând fondurile către alternative mai performante.

- **Reducerea costurilor sociale ale excluziunii** - excluziunea socială generează costuri semnificative pentru stat, însumând cheltuielile cu instituțiile rezidențiale, ajutoarele sociale pe termen lung și serviciile medicale pentru complicațiile asociate cu lipsa de îngrijire adecvată. Evaluarea economică poate arăta cum investiția în incluziune reduce aceste costuri pe termen lung. Persoanele excluse social au adesea un acces limitat la servicii de sănătate, ceea ce poate duce la costuri medicale mai mari pe termen lung. Pe de altă parte, incluziunea îmbunătățește bunăstarea generală și poate reduce povara asupra sistemului de sănătate.

- **Îmbunătățirea calității serviciilor** - rezultatele evaluării calității serviciilor pot oferi informații

valoroase despre punctele forte și punctele slabe ale politicilor și programelor existente, permițând ajustări și îmbunătățiri continue ale serviciilor. Prin definirea indicatorilor de impact economic, se pot stabili obiective mai clare și măsurabile pentru viitoarele inițiative de incluziune. În Republica Moldova, unde se depun eforturi semnificative pentru consolidarea educației incluzive și a altor servicii de suport incluziv.

Economia modernă, marcată de globalizare, inovare tehnologică rapidă și o piață a muncii în continuă schimbare, necesită o forță de muncă cu un set de abilități, aptitudini și atitudini, pe care educația incluzivă le cultivă în mod natural. Prin incluziune, fiecare individ, indiferent de abilitățile inițiale, are șansa de a-și dezvolta la maximum potențialul intelectual și creativ. Neglijarea unui segment al populației înseamnă pierderea unui potențial semnificativ de contribuție la economie. Educația incluzivă, are direcționat accentul pe rezolvarea de probleme, gândirea critică, creativitatea și colaborarea, dezvoltă competențe transversale (*soft skills*), esențiale în economia modernă. Aceste abilități sunt valoroase pentru orice angajator, depășind simpla memorare de informații. În economia cunoașterii, diversitatea nu este doar un imperativ moral, ci un motor de inovare. Persoanele cu nevoi speciale dezvoltă adesea strategii de adaptare și rezolvare a problemelor care sunt extrem de valoroase. Educația incluzivă trebuie nu trebuie privită ca un act de caritate, ci ca o investiție strategică în reziliență economică a statului. Prin valorificarea fiecărui talent și prin reducerea barierelor de intrare pe piața muncii, societatea din țara noastră poate genera o creștere economică mai echitabilă și mai rezistentă la șocurile globalizării.

Sistemele diferențiate de învățământ special și instituțiile rezidențiale sunt extrem de costisitoare. Educația incluzivă, prin integrarea copiilor în școli de masă, reduce semnificativ costurile pe termen lung pentru stat (cheltuieli cu personalul specializat,

infrastructură dedicată). Iar banii economisiți pot fi redirecționați către investiții mai productive. Când persoanele cu dizabilități sau din grupuri vulnerabile primesc o educație adecvată, ele devin mai autonome și au șanse mai mari de a se integra pe piața muncii. Astfel, persoanele vizate, din beneficiari de ajutoare sociale, devin contribuabili, plătind taxe și impozite, și reducând presiunea generală asupra sistemelor de asistență socială.

O societate mai incluzivă este o societate mai stabilă. Educația incluzivă contribuie la reducerea disparităților și inegalităților sociale, diminuând tensiunile sociale și creând un mediu mai propice pentru investiții și creștere economică. Țările care promovează incluziunea și drepturile omului sunt percepute ca fiind mai stabile, mai etice și mai progresiste. Acest lucru este foarte important și pentru Republica Moldova, deoarece poate contribui la îmbunătățirea imaginii ei internațională, atrăgând investiții străine și parteneriate economice noi.

Considerăm necesar să menționăm că măsurarea contribuției serviciilor de educație incluzivă la piața muncii este un proces complex, dar esențial pentru a justifica investițiile, a optimiza politicile și a demonstra valoarea socială și economică a incluziunii. Totodată, aceasta necesită o abordare multidimensională, combinând metode cantitative și calitative, și implicând o serie de instrumente specifice. O astfel de abordare poate fi validată prin următoarele metode [11]:

Metodele de Evaluare a Impactului Economic al Educației Incluzive

Conform standardelor internaționale stabilite în *World Report on Disability (2011)* și rapoartelor de progres ale Agenției Europene pentru Educație Incluzivă, evaluarea contribuției economice se realizează prin următoarele metode principale:

1. Analiza Cost-Beneficiu (ACB) – reprezintă una dintre cele mai riguroase metode de evaluare ,

având scopul de a pune în balanță investițiile necesare cu randamentul economic pe termen lung .Costurile includ cheltuieli directe pentru formarea cadrelor didactice , adaptări ale infrastructurii școlare, achiziție de echipamente asistive și materiale didactice , de asemenea sunt calculate și salariile cadrelor didactice de sprijin .Beneficiu economic reflectă direct rata creșterii de angajare a absolvenților generând efecte pozitive asupra bugetului public prin transformarea persoanelor contribuabili activi.

2. Analiza cost-eficiență. Aceasta compară costurile diferitelor abordări ale educației (incluzivă vs. segregată) pentru a atinge un anumit rezultat prin compararea unui anumit grup de elevi , compararea ratelor de angajare , monitorizarea progresului în carieră și stabilitatea acestuia de supraviețuire a persoanelor cu dizabilități .

3. Analiza Regresiei și Modele Econometrice. Se utilizează pentru a izola impactul educației incluzive de alți factori care influențează integrarea pe piața muncii în rata de angajare, participarea la educație incluzivă, nivelul veniturilor, vârsta, durata șomajului, tipul dizabilității, nivelul de studii, sexul, zona geografică.

Aceste metode mai pot fi utilizate pentru a identifica factori facilitatori sau bariere, ele pot ilustra povești de succes și provocări, toate oferind o înțelegere mai profundă a impactului incluziunii.

Educația incluzivă joacă un rol fundamental în atenuarea *disparităților de venit și oportunităților*, creând o societate mai echitabilă și mai prosperă. Prin asigurarea accesului și participării depline la educație pentru toți copiii, indiferent de particularitățile lor. Astfel, educația incluzivă acționează ca un motor puternic al mobilității sociale și economice. Ea oferă șanse egale de la o vârstă fragedă. Aceasta înseamnă că toți copiii beneficiază de un curriculum similar, de interacțiune socială diversă și de oportunități de învățare care le permit să-și dezvolte abilitățile la potențial maxim. Fără educație incluzivă, copiii cu

CES ar putea fi plasați în instituții speciale, adesea cu resurse limitate și programe educaționale mai puțin riguroase, ceea ce le-ar reduce drastic șansele ulterioare de succes, educațional și profesional [12].

Impactul economic al educației incluzive pornește de la premisa cp, prin adaptarea metodelor de predare și a resurselor să permită fiecărui elev să își dezvolte competența cheie – gândire critică , creativitate și colaborare – esențiale în economia modernă.

Abilitățile transferabile și mediile incluzive încurajează adaptabilitatea și dezvoltarea unor abilități sociale și emoționale (comunicare, empatie, muncă în echipă), care sunt extrem de valoroase pe piața muncii și reduc riscul de șomaj pe termen lung al persoanelor receptive.

Această pregătire complexă, care îmbină calificările academice cu abilitățile socio-emoționale, generează un efect pozitiv asupra economiei naționale. Absolvenții beneficiari de educație incluzivă au probabilitatea mai mare de angajare. Astfel, investiția în suportul personalizat trebuie privită ca un cost administrativ, un capital de pornire, ce va transforma vulnerabilitatea în resurse.

Mobilitatea socială și economică se referă la capacitatea unui individ sau a unei familii de a-și schimba poziția în ierarhia socio-economică a societății. Educația incluzivă are un impact profund asupra ambelor dimensiuni. Prin achiziționarea de cunoștințe și competențe, indivizii își pot îmbunătăți statutul social. Obținerea unui loc de muncă mai bine plătit și mai respectat, participarea activă în comunitate și o calitate mai bună a vieții contribuie la o mobilitate socială ascendentă. Integrarea copiilor cu nevoi speciale în școli de masă le permite să interacționeze cu o diversitate de semeni, dezvoltând rețele sociale care pot fi benefice pe tot parcursul vieții, inclusiv în căutarea unui loc de muncă sau în dezvoltarea personală.

Educația incluzivă contribuie la reducerea stigmatizării și a discriminării asociate cu dizabilitatea sau cu apartenența la grupuri vulnerabile, permițându-le

să accedă la locuri de muncă care anterior le-ar fi fost inaccesibile. Absolvenții educației incluzive, care au dobândit abilitățile necesare, pot negocia salarii competitive și pot beneficia de stabilitate pe termen lung. Prin dezvoltarea abilităților de rezolvare a problemelor și a gândirii critice, educația incluzivă poate încuraja și spiritul antreprenorial. O populație cu venituri mai echilibrate are o putere de cumpărare mai mare, ceea ce stimulează cererea pe piața internă și contribuie la creșterea economică generală [11].

Considerăm că analiza bunelor practici existente și a programelor de succes în educația incluzivă și a impactului lor economic este esențială pentru a fundamenta politicile publice și a mobiliza resursele necesare. Deși cuantificarea exactă a impactului economic al fiecărui program este adesea o provocare, studiile de caz și rapoartele de evaluare oferă dovezi convingătoare ale beneficiilor de servicii incluzive.

Din perspectivă economico-pragmatică, cel mai puternic argument în favoarea educației incluzive rezidă în schimbarea paradigmei fundamentale: trecerea de la conceptul de „drept moral” la cel de „rentabilitate a investiției”. Asocierea directă a incluziunii cu creșterea capitalului uman, reducerea costurilor sociale pe termen lung și stimularea creșterii economice devine un instrument esențial pentru convingerea factorilor de decizie.

În pofida barierelor structurale și a deficitului de infrastructură, succesul acestui proces nu depinde exclusiv de voința politică, ci de o schimbare radicală în gestionarea resurselor. Este necesară tranziția de la un sistem bazat pe asistență socială pasivă la o abordare proactivă, care tratează educația incluzivă ca pe o investiție strategică pe termen lung.

În acest sens, cadrul legal actual — reprezentat de Codul Educației (2023) și Programul de Dezvoltare a Educației Incluzive 2022-2027 — oferă fundamentele necesare pentru a transforma viziunea legislativă în realitate economică. Implementarea riguroasă a acestor politici va permite optimizarea

pieței muncii, asigurând transformarea fiecărui elev cu CES dintr-un potențial beneficiar de ajutor social într-un cetățean productiv și autonom.

În Republica Moldova, unde disparitățile socio-economice sunt încă semnificative, investiția în educația incluzivă este esențială pentru construirea unei societăți în care fiecare cetățean are șansa de a contribui și de a prospera. Este un pas fundamental spre o economie mai robustă și o societate mai justă.

Pornind de la aceste premisele socio-economice devine evident că printre provocările majore persistă lipsa infrastructurii fizică adaptată și pregătirea personalului didactic și de suport, mecanismele de finanțare creează o contradicție între necesitățile economice și oportunitățile financiare ale statului, mecanismele de finanțare creează o contradicție între necesitățile economice și oportunitățile financiare ale statului. Această discrepanță subliniază faptul că, în absența unei corelări între resursele bugetare și nevoile reale de sprijin, educația incluzivă riscă să rămână un obiectiv formal, mai degrabă decât o pârghie de dezvoltare. Fără o finanțare strategică și bine direcționată, costul ascuns al excluziunii — manifestă prin asistența socială pe viață și pierderea productivității ce va depăși cu mult investiția necesară pentru crearea unui sistem cu adevărat incluziv.

Impactul social – economic trebuie privit ca o investiție deoarece generează o rentabilitate economică prin reducerea costurilor speciale pe termen lung și stimularea creșterii economice. Incluziunea contribuie direct la creșterea capitalului uman la dezvoltarea pieței muncii și la sporirea autonomiei persoanelor cu Cerințe educaționale speciale, justificarea impactului economic prin modele economice este fundamentală pentru gestionarea eficientă a resurselor publice pentru convingerea investitorilor.

Concluzii

În opinia noastră, educația incluzivă în Republica Moldova este un imperativ moral și un motor

puternic pentru dezvoltarea socio-economică. Deși au fost realizate progrese importante, este nevoie de eforturi susținute și coordonate din partea guvernului, a societății civile, a partenerilor internaționali și a comunităților pentru a depăși provocările existente și a construi o societate cu adevărat incluzivă, în care fiecare cetățean are șanse egale de a-și atinge potențialul maxim. În opinia noastră, evaluarea impactului economic al serviciilor incluzive transformă percepția asupra acestora dintr-o cheltuială într-o investiție, demonstrând beneficiile concrete pe care o societate le obține prin promovarea egalității de șanse și valorificarea deplină a potențialului fiecărui cetățean.

Recunoscut oficial ca pilon esențial al dezvoltării naționale, educația incluzivă este recunoscută oficial în Republica Moldova ca fiind pilon esențial pentru dezvoltarea socio-economică a țării. Progresele sunt fundamentale de un cadru legal actualizat, prin „Programul de dezvoltare a educației incluzive 2022-2027”. Dezinstituționalizarea și dezvoltarea capacității profesionale au fost accelerate de contribuția ONG-urilor și partenerilor internaționali cum ar fi UNICEFF, Lumos. ș.a.

În acest context, cadrul teoretic al educației incluzive subliniază nu doar necesitatea morală, ci și beneficiile pragmatice, economice. Investind în educația incluzivă, Republica Moldova nu doar că respectă drepturile fundamentale ale copiilor, ci își construiește o bază solidă pentru o economie modernă, competitivă și rezilientă, capabilă să valorifice pe deplin potențialul fiecărui cetățean. Pentru țara noastră, continuarea evaluării impactului economic al programelor de educație incluzivă este vitală. Aceasta nu doar că ar oferi o justificare solidă pentru investițiile continue, dar ar și identifica cele mai eficiente strategii pentru a maximiza beneficiile socio-economice ale incluziunii pentru toți cetățenii săi.

Concluzia generală este că educația incluzivă în Republica Moldova este un proces în plină

desfășurare, este un proces complex și o investiție economică strategică pe termen lung.

Referințe bibliografice

1. BOOTH, T., & AINSCOW, M. (2011). *The Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools (3rd ed.)*. Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE). <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf> / - accesat la 13.09.2025.
2. Codul Educației al Republicii Moldova. (*Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, actualizat conform ultimelor modificări*). – https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro / - accesat la 29.09.2025.
3. *Educație incluzivă*. Unitate de curs, Chișinău 2017/ https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatie_incluziva_final.pdf - accesat 19.09.2025
4. European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EASNIE). *Publicații și rapoarte privind finanțarea educației incluzive și indicatori de progres în țările europene*. (Disponibile pe site-ul EASNIE, www.european-agency.org). <https://www.european-agency.org/sites/default/files/Financing%20of%20Inclusive%20Education%20-%20Background%20Information%20Report.pdf> / - accesat la 20.08.2025.
5. FILIP, A., & BIVOL, S. (2019). *Educația Incluzivă: Ghid Metodologic pentru Cadre Didactice*. Chișinău. – <https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2020/08/Guide-inclusive-education.pdf> / - accesat la 12.09.2025.
6. Lumos Foundation Moldova. *Diverse rapoarte și studii privind dezinstituționalizarea și incluziunea copiilor în comunitate*. https://incluziune.edu.gov.md/sites/default/files/Studiu_Implementarea%20EI%20in%20RM%20Cara_Angela.pdf / - accesat la 29.09.2025.
7. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. *Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027*. (Disponibil pe site-ul Ministerului). <https://old.gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-03-nu-765-mec-2023.pdf> / - accesat la 13.09.2025.

8. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. *Raport de evaluare a implementării Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020*. (Disponibil pe site-ul Ministerului). <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/07/Raport-de-evaluare-finala-a-Programului-de-incluziune.pdf> / - accesat la 23.09.2025.

9. UNESCO. *Global Education Monitoring Report (GEM Report)*. (Diverse ediții anuale, cu capitole dedicate incluziunii în educație). https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatie_incluziva_final.pdf / - accesat la 23.09.2025.

10. UNICEF Moldova. *Diverse rapoarte și analize privind drepturile copilului și educația incluzivă în Republica Moldova*. <https://ombudsman.md/wp-content/>

[uploads/2023/11/raport-privind-respectarea-drepturilor-copilului-in-republica-moldova-in-anul-2021.pdf](https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/11/raport-privind-respectarea-drepturilor-copilului-in-republica-moldova-in-anul-2021.pdf) / - accesat la 12.09.2025.

11. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației. *Articole și studii academice publicate în reviste de specialitate din domeniu, axate pe educația incluzivă în contextul național*. <https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/9f46070a-48c1-42b4-988b-ca44f2b7fb72/content> / - accesat la 19.09.2025.

12. World Health Organization (WHO) & World Bank. (2011). *World Report on Disability*. Geneva: WHO. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/665131468331271288/pdf/627830WP0World00PUBLIC00BOX361491B0.pdf> / - accesat la 20.08.2025.